REGISTERED No. B. 3434

जाहिरातींचे दर.
खालील पत्त्यावर चौकशी करावी.
व्यवस्थापक, अर्थ,
' दुर्गाधिवास ' पुणें ४.

अर्थ

वर्गणीचे दर.
वार्षिक वर्गणी
रु. ४
(टपाल हंशील माफ)
किरकोळ अंकास
एक आणा.

' अर्थ एव प्रधानः ' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ८ पुणें, बुधवार, तारीख ८ एप्रिल, १९४२ अंक १४

न्यायमूर्ति रानड्यांचे
तीन अप्रसिद्ध लेख प्रसिद्ध झाले
PLEA FOR PROTECTIONIST POLICY
INDIAN SUGAR INDUSTRY

न्यायमूर्ति रानडे यांनीं १८९९ सालीं ' टाइम्स ऑफ इंडियांत ' स्वदेशी साखरेच्या धंद्यासंबंधीं लिहिलेले महत्त्वाचे तीन लेख, प्रो. वा. गो. काळे ह्यांच्या प्रस्तावनेसह प्रसिद्ध करण्यांत आले आहेत.

व्यवस्थापक, ' अर्थ ', पुणें ४

ह्या पत्त्यावर आठ आण्यांचीं तिकिटें पाठवून लेखांची प्रत मागवावी.

श्रीराम सिल्क मिल्स लि., बंगलोर
[कंपनीनें १९४० अखेर ६ टक्के डिव्हिडंड वांटला आहे.]
युद्धसाहित्यपुरवठा—खात्याची पॅरेशूटकरितां लागणाऱ्या
रेशमी कापडाची ऑर्डर पुरी करण्यासाठी लागणाऱ्या भांडवलाकरितां तूर्त एकूण रु. १ लक्षाच्या रकमेपर्यंत
ठेवी घेणें आहेत
व्याजाचा दर ४॥ ते ६ टक्के. ठेव किमान रु. ५०० ची असावी. ठेवीवरील व्याज दर सहा महिन्यांनीं दिलें जातें.

श्रीराम सिल्क मिल्स लि., श्रीरामबाग, बसवनगुडी, बंगलोर.
नारायण गोविंद नाईक, (माजी अध्यक्ष, म्हैसूर चेंबर ऑफ कॉमर्स) मॅनेजिंग डायरेक्टर

आमच्या कारखान्यांतील माल मुंबईस बॉम्बे स्वदेशी को-ऑपरेटिव्ह स्टोअर्समध्यें व पुण्यास लक्ष्मी रोडवरील रे न्युझिअमच्या व्यापार-संवर्धन-गृहांत पहा.

'अर्थ' ग्रन्थमाला.
१ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
२ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
३ व्यापारी उलाढाली
४ सहकार

वक्तशीर आणि मनपसंत काम
करून देणारे
मोहन वॉच कंपनी
रेग्युलेशन मोफत
कॉमनवेल्थ बिल्डिंगसमोर लक्ष्मी रोड, पुणें २.

महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चांत काटकसर करा. एक वेळ येऊन स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोबदला घ्या.

बंबाचे माडीवर
महिंद्रकर ब्रदर्स
तयार कपड्याचे व्यापारी
बुधवार चौक, पुणें

विविध माहिती

संप संपला

जनरल मोटर्स इंडिया लि. च्या कारखान्यांतील संप गेल्या शनिवारीं संपला. लेबर कमिशनरच्या देखत कंपनीच्या वतीनें व कामगारांच्या वतीनें कराराच्या अटींचे पत्रकावर सह्या झाल्या. जानेवारी ते डिसेंबर, १९४१ ह्या मुदतींतील पगाराच्या एक बारांशाइतका बोनस कामगारांस दोन हप्त्यांत मिळावयाचा आहे. कामगारांच्या बाकीच्या मागण्यांचा विचार सरकारनें नेमावयाच्या पंचाकडे सोपविला जाईल.

इमर्जन्सी कमिशनें

ब्रिटिश साम्राज्यांतील इतर देशांमधील ६८ लोकांना हिंदी लष्करांत कमिशनें देण्यांत आलेलीं आहेत. त्यांपैकी ९ ऑस्ट्रेलियन, ३० न्यूझिलंडर व २९ ऱ्होडेशियन आहेत.

युद्धकैदी

इटली व ग्रेटब्रिटन ह्यांनीं एकमेकांजवळील युद्धकैदी दुसऱ्यास परत देण्यासंबंधीं त्या दोन राष्ट्रांत करार झाला आहे. ब्रिटिश युद्धकैद्यांपेक्षा इटालियन युद्धकैदी अधिक आहेत. स्मर्ना येथें युद्धकैद्यांची अदलाबदल होईल.

इराणला गव्हाचा पुरवठा

रशिया, ग्रेट ब्रिटन आणि अमेरिका ह्यांनीं इराणकडे बराच गहूं पाठविला आहे.

चेक्सचीं देवघेव

मुंबई बँकर्स क्लिअरिंग हाऊसमध्यें २७ मार्चअखेर संपलेल्या आठवड्यांत २३ कोटि, ९१ लक्ष रुपये किंमतीच्या १,१३,९२६ चेक्सची देवघेव झाली.

चहावर नियंत्रण

नऊ वर्षांवरील प्रत्येक इसमास ऑस्ट्रेलियांत ह्यापुढें प्रत्येक आठवड्यास फक्त एक औंस चहा मिळूं शकेल. एका औंसांत १० पेले चहा तयार होतो.

युद्धास नांव सुचवा

चालू युद्धास योग्य असें नांव सुचविण्याविषयीं विनंति प्रेसिडेंट रूझव्हेल्ट ह्यांनीं अमेरिकन जनतेस केली आहे. लोकशाहीचें संरक्षण करण्याचा प्रयत्न त्या नांवांत स्पष्ट झाला पाहिजे.

जननसंख्या

डिसेंबर, १९४१ अखेरच्या तिमाहींत इंग्लंड व वेल्समध्यें एकूण १,४५,१०६ जन्म नोंदले गेले. गेल्या दहा वर्षांत ह्या तिमाहींत एवढे जन्म झालेले नव्हते.

हिंदुस्थान एअरक्रॅफ्ट लि.

वरील कंपनी शेठ वालचंद हिराचंद ह्यांनीं बंगलोर येथें विमानांचें उत्पादन करण्याकरितां स्थापन केली होती व तिचे भाग हिंदुस्थानसरकार, म्हैसूर संस्थान व शेठ वालचंद ह्यांनी घेतले होते. तथापि, किफायतशीर व्यवसाय ह्या दृष्टीनें सध्या तरी कारखाना चालणें शक्य नसल्याकारणानें, हिंदुस्थानसरकारनें, शेठ वालचंद व त्यांचे सहकारी ह्यांचें कंपनींतील हितसंबंध विकत घेण्यास त्यांनी संमति दिली आहे. म्हैसूर सरकारनें आपलें भांडवल कायम ठेवलें असलें तरी कंपनीची व्यवस्था हिंदुस्थान सरकारकडे रहाण्यास त्यानें मान्यता दिली आहे.

रजिस्टर्ड पत्रें

ब्रह्मदेशाकडे पाठविण्याचीं रजिस्टर्ड पत्रें स्वीकारण्यास पोस्ट खात्यानें प्रारंभ केला आहे.

एम्पायर ऑफ इंडिया विमा कं. लि.

वरील कंपनीनें गेल्या वर्षी १ कोटि, ३४½ लक्ष रुपयांच्या ६,८४४ पॉलिसी दिल्या. खर्चाचें हप्त्यांच्या उत्पन्नाशीं प्रमाण २२·६% पडलें. कंपनीचा लाइफ फंड ५ कोटि, २१ लक्ष रुपयांचा आहे. भागीदारांस प्रत्येक भागास ३ रु. ८ आ. डिव्हिडंड व १३ रु. ८ आ. बोनस मिळून १७ रुपये मिळाले. कंपनीला रंगून येथील आपली कचेरी बंद करावी लागली आहे.

हिंद सायकल्स लि.

कच्च्या मालाच्या किंमतींत वाढ, तज्ञ कामगारांचा तुटवडा, मजुरींत वाढ, आवश्यक यंत्रें मिळविण्याची अशक्यता, इत्यादि कारणांमुळें वरील कंपनीला गेल्यावर्षी अपेक्षेप्रमाणें दरमहा १०० सायकली बनवितां आल्या नाहींत. घसारा न काढतांहि कंपनीला २१ हजार रुपये नुकसान आलें.

ट्रेझरी बिलें

रिझर्व्ह बँकेनें गेल्या आठवड्यांत हिंदुस्थान सरकारचीं २ कोटि रुपयांचीं ट्रेझरी बिलें विकलीं, त्यांवर व्याजाचा दर द. सा. द. शे. १ रु. २ आ. ११ पै इतका पडला.

दारूची आयात बंद

पौंडांतील हुंडणावळीची बचत करण्याचे उद्देशानें, ऑस्ट्रेलियन सरकारनें ब्रँडी, व्हिस्की, दारू इत्यादींच्या आयातीस संपूर्ण बंदी केली आहे.

"सिडने" आगबोटीवरील विमेदार

"सिडने" ही आरमारी बोट ऑस्ट्रेलियाच्या किनाऱ्यापासून १०० मैलांवर बुडाली, तरी ती ऑस्ट्रेलियन पाण्यांतच बुडाली असें समजून व युद्धविषयक मृत्यु आल्यास पैसे मिळणार नाहींत अशी विमा पॉलिसींत अट असतांहि ती अट रद्द करून, सिडने येथील ऑस्ट्रेलियन विमा कंपन्यांनीं "सिडने" बोटीबरोबर बुडालेल्या सर्व विमेदारांच्या विम्याचे सगळे पैसे दिले.

अखिल भारतीय सहकारी परिषद

वरील परिषदेचें पांचवें अधिवेशन ता. ४ व ५ एप्रिल रोजीं नागपूर येथें ना. व्ही. रामदास पंटलु ह्यांचे अध्यक्षतेखालीं भरलें होतें. स्वागतसमितीचे अध्यक्ष, सर माधवराव देशपांडे, के. बी. ई ह्यांच्या स्वागतपर भाषणानंतर सर जिऑफ्रे बर्टन (मध्यप्रांत सरकारचे आर्थिक सल्लागार) ह्यांचे हस्तें परिषदेचें उद्घाटन झालें.

ओरिसाची राजधानी

युद्धपरिस्थितीमुळें कटक येथून राज्यकारभार चालविणें अशक्य झाल्यास, ओरिसाची राजधानी संबळपूर येथें हालविण्यांत येईल.

हिंदी पोस्ट आणि तार खात्याची खरेदी

पोस्ट आणि तार खात्यानें १९४०-४१ मध्यें ७७¾ लक्ष रुपयांची एकूण खरेदी केली. त्यांपैकीं २¼ लक्ष रुपयांच्या मालाची आयात झाली.

अनुक्रमणिका

	पृष्ठ		पृष्ठ
१ विविध माहिती ...	१०८	६ स्फुट विचार	१११
२ भावी राज्यघटनेची योजना. ...	१०९	स्वदेशी साखरेविषयीं प्रश्न–स्वदेशी साखर आणि संरक्षण––म्हैसूर सिल्क फिलेचर्स लि.	
३ हैद्राबादेंत कापूस संशोधन. ...	११०	७ कस्टम्सचें उत्पन्न ...	११२
४ हिंदी उसाच्या पिकाचा अंदाज. ...	११०	८ बकिंगहॅम ॲण्ड कर्नाटक कं. लि. ...	११२
५ इंडस्ट्रिअल इ. ट्रस्ट लि.	११०	९ सिलोन ...	११३

अर्थ

बुधवार, एप्रिल ता. ८, १९४२

भावी राज्यघटनेची योजना

हिंदुस्थानांत राजकीय वांधा उत्पन्न झाल्यामुळें युद्धप्रयत्नांस कमालीचा जोर लागत नाहीं ह्याची जाणीव ह्या देशांत तशीच इंग्लंडमध्येंहि सरकारास व जनतेस आज कित्येक महिने झालेली आहे. जर्मनी व जपान ह्यांच्या राक्षसी महत्त्वाकांक्षेचा बीमोड झाल्यावांचून जगांत राष्ट्रीय व वैयक्तिक स्वातंत्र्य कोणासहि लाभणें शक्य नाहीं आणि ह्या शत्रूंचा पूर्ण पाडाव होणें अमेरिका व इंग्लंड ह्या देशांप्रमाणें हिंदुस्थानच्या हिताच्या दृष्टीनें अगत्याचें आहे, ह्याविषयीं येथें सर्व जनतेचें एकमत आहे. जपानचें संकट ह्या देशास येऊन थडकल्यामुळें तर हिंदी लोकांनीं एकदिलानें व निश्चयानें स्वसंरक्षणाची शिकस्त केली पाहिजे ही कल्पना अधिक दृढ झाली आहे. हिंदी पक्षोपपक्षांचें परस्परांशीं व इंग्लंड व हिंदुस्थान ह्या देशांचें एकमेकांशीं हार्दिक सहकार्य युद्ध यशस्वी होण्याचे कामीं व्हावें अशी इच्छा ब्रिटिश जनतेंत व येथील लोकांत तीव्रतेनें जागृत झाली होती. तथापि, ब्रिटिश मंत्रिमंडळानें पुढाकार घेऊन हिंदुस्थानांतील राजकीय पेंच सोडवण्याची शिकस्त करावी, त्यावांचून इष्ट कार्य सिद्धीस जाणें शक्य नाहीं अशा आशयाच्या सूचना केल्या गेल्यामुळें ब्रिटिश मुत्सद्दी हा अवघड प्रश्न कसा सोडवतात इकडे सर्वांचे डोळे लागून राहिले होते. युद्धामध्यें हिंदुस्थानास प्रस्तुत प्रसंगीं अपूर्व महत्त्व प्राप्त झालें आहे आणि ऑस्ट्रेलिया, अमेरिका व चीन ह्यांनीं एकवटून जपानचा समाचार घेण्याचें धोरण अंगिकारणें आज अगत्याचें आहे. हिंदुस्थानच्या युद्धप्रयत्नांत शंभर टक्के कार्यक्षमता कशी निर्माण करतां येईल आणि हिंदुस्थानचें मनुष्यबळ व आर्थिक शक्ति हीं कशीं एकवटतां येतील हा प्रश्न इंग्लंडांत व येथें सर्वांच्या डोळ्यांपुढें सारखा उभा राहिला आहे.

हिंदुस्थानची भावी राज्यघटना आणि चालू राज्यव्यवस्था ह्यांचे विषयींच्या निरनिराळ्या पक्षांच्या मागण्यांची एकवाक्यता करून त्यांचें समाधान होईल अशी योजना ब्रिटिश मंत्रिमंडळानें आखली आणि हिंदी लोकांस ती समजावून देऊन तिला त्यांची मान्यता मिळवण्याचें कार्य सर स्टॅफर्ड क्रिप्स ह्यांचेकडे सोपविलें. त्यांनीं ह्या देशांत येऊन निरनिराळ्या विचारांच्या व आकांक्षांच्या पुढाऱ्यांचे पुढें आपली योजना मांडून तिची त्यांच्याबरोबर चर्चा केली. योजनेचा विचार करण्यास भिन्नभिन्न पक्षांस वेळ देऊन सर स्टॅफर्ड ह्यांनीं ती सामान्य जनतेच्या माहितीसाठीं प्रसिद्ध केली. ब्रिटिश मंत्रिमंडळाच्या योजनेचे हेतु आणि तिचे दूरपरिणामकारक महत्त्व हीं सर्वांच्या मनांवर ठसावीं म्हणून त्यांनीं खाजगी व जाहीर रीतीनें तिच्यावर तपशीलवार भाष्य केलें आहे. वृत्तपत्रांच्या प्रतिनिधींस एक दिवसाआड मुलाखती देऊन आणि नभोवाणीच्या सहाय्यानें भाषण करून शिष्टाईचें आपलें कर्तव्य त्यांनीं उत्कृष्ट प्रकारानें बजावलें आहे. पक्षांच्या पुढाऱ्यांनींहि ब्रिटिश योजनेची आस्थेवाइकपणानें चर्चा केली असून आपला अभिप्राय ते जबाबदारीच्या भावनेनें प्रकट करीत आहेत ह्यांत शंका नाहीं. सर स्टॅफर्ड ह्यांनीं आपल्या बरोबर आणलेली योजना तत्त्वतः जशीच्या तशी हिंदुस्थानांत मान्य व्हावी अशी ब्रिटिश मंत्रिमंडळाची इच्छा आहे आणि ते हिंदी लोकांचा सर्वसामान्य होकार किंवा नकार घेऊन स्वदेशीं परत जाणार आहेत.

भावी राज्यघटनेंत हिंदुस्थानास पूर्ण राजकीय स्वातंत्र्य मिळेल. ती घटना लोक–प्रतिनिधींनीं तयार करावयाची असून तीमध्यें सामील व्हावयाचें कीं नाहीं हें निरनिराळ्या प्रांतांनीं व संस्थानांनीं आपापल्यापुरतें ठरवावयाचें आहे. भावी संयुक्त राज्यघटनेच्या बाहेर कोणत्याहि प्रांतास किंवा संस्थानास रहातां येईल आणि त्यांच्याशीं स्वतंत्र करार केले जातील. स्वातंत्र्य व स्वयंनिर्णयाचा अधिकार ह्या योजनेनें हिंदी लोकांस मिळतो आणि निरनिराळ्या हिंदी पक्षांचें समाधान होण्यास तीमध्यें वाव रहातो असें ह्यासंबंधांत सर स्टॅफर्ड ह्यांचें म्हणणें आहे. युद्ध बंद होतांच राज्यघटना तयार करणाऱ्या मंडळाची निवडणूक होईल आणि त्यावेळीं प्रांत व संस्थानें ह्यांस आपला स्वयंनिर्णयाचा अधिकार गाजवितां येईल. युद्ध चालू राहील तोंपर्यंत हिंदुस्थानच्या रक्षणाची पूर्ण जबाबदारी ब्रिटिश मंत्रिमंडळावर राहील आणि इतर राज्यव्यवस्था गव्हर्नर जनरल हिंदी पुढाऱ्यांच्या सहकार्यानें चालवतील. सर्व पक्षांचें आपणांस सहकार्य मिळेल अशा बेतानें गव्हर्नर जनरल आपल्या कार्यकारी मंडळाची निवड करतील आणि ह्याच पद्धतीनें प्रांतांचा राज्यकारभार चालेल असें सर स्टॅफर्ड यांचें स्पष्टीकरण आहे. सध्याचें युद्धच अशा प्रकारचें आहे कीं तें चालू असतांना हिंदुस्थानच्या राज्यकारभारव्यवस्थेंत फेरबदल करणें धोक्याचें व अनिष्ट होणार आहे; हिंदी जनतेच्या हिताच्या दृष्टीनेंहि ती व्यवस्था बदलणें आणि तिच्या बाबतची जबाबदारी लोकांवर टाकणें हितावह नाहीं असें त्यांचें म्हणणें आहे.

सिंधी मंत्र्यांचा भत्ता

सिंध प्रांतिक सरकारच्या मंत्र्यांचा प्रवासी व रोजचा भत्ता ह्यासंबंधींचे नियम सुधारण्यांत आले आहेत. सरकारी कामासाठी जाणाऱ्या मंत्र्यास व त्याच्या कुटुंबांतील मंडळीसहि रेल्वे भाडें मिळेल. रस्त्याच्या प्रवासास पूर्वी मैली पांच आणे मिळत असत; आतां आठ आणे मिळतील. विमानानें प्रवास करण्यास व सबंध विमान भाड्यानें घेण्यास त्यास परवानगी आहे. प्रांताबाहेर मंत्री गेल्यास त्यास रोज २५ रुपये भत्ता मिळेल.

हैद्राबादेंत कापूस–संशोधन

हिंदी मध्यवर्ती कापूस समितीच्या साहाय्यानें केलेलें कार्य

निजाम संस्थानांतील शेतकऱ्यांना पैसे देणाऱ्या प्रमुख पिकांपैकीं कापसाचें पीक आहे. अशा पिकांपासून शेतकऱ्यांना चांगला पैसा मिळतो. प्रतिवर्षी ३५ लाख एकर जमीनींत कापसाची लागवड होत असून कापसाचे सुमारें ५,००,००० गठे दरसाल तयार होतात. केवळ कापसाचें क्षेत्र आणि कापसाचें एकंदर उत्पादन यांवरूनच कापूस लागवडीचा प्रदेश म्हणून हैद्राबादेस महत्त्व आलें नाहीं. येथील कांहीं प्रकारच्या कापसाच्या जाती, विशेषतः हैद्राबाद गावराणी म्हणून ओळखली जाणारी, उत्कृष्ट प्रतीची असल्याचें सुप्रसिद्ध आहे. तथापि, लागवड करण्यांत येत असलेल्या कापसाच्या सर्वच जाती खरोखर निर्भेळ नसतात. सुमारें १० वर्षांपासून कांहीं जिल्ह्यांतून हैद्राबादेंतील श्रेष्ठ दर्जाच्या कापसाच्या ऐवजी मुंबई इलाखा व मध्यप्रांत येथून आणलेल्या अधिक सुपीक व आखूड धाग्याचे नमुने क्रमाक्रमानें कांहीं भागांत पेरण्यांत येत आहेत. ही प्रवृत्ति थांबविण्यासाठीं आणि चांगल्या प्रतीच्या कापसाच्या नमुन्याचें निर्मूलन होऊं नये म्हणून ज्या विभागांत उत्कृष्ट दर्जाचा माल उत्पन्न होतो तेथून शुद्ध गावराणी कापसाची सरकी मोठ्या प्रमाणांत खरेदी करून ती तकावी म्हणून शेतकऱ्यांना देण्याचा हैद्राबाद सरकारनें प्रारंभ केला आहे. पिकाचा उत्कृष्टपणा व दर्जा कायम रहावा म्हणून इतर कित्येक उपाययोजनाहि करण्यांत आल्या होत्या. तथापि, कपास पिकाची सुधारणा शास्त्रशुद्ध पायावर करण्यांत न आल्यानें या व इतर उपाययोजना केवळ तात्पुरत्या स्वरूपाच्या असल्याचें सिद्ध झालें.

संशोधन कार्यास प्रारंभ

म्हणून हैद्राबाद सरकारच्या विनंतीवरून हिंदी मध्यवर्ती कापूस समितीनें इ. स. १९३९ मध्यें गावराणी कापूस सुधारण्याच्या कार्याची एक योजना मंजूर केली. त्यानंतर रायचूर जिल्ह्यांतील कुम्टा कापूस व परभणी जिल्ह्यांतील उमरा कापूस यांची सुधारणा करण्याच्या योजना मंजूर करण्यांत आल्या. हिंदी मध्यवर्ती कापूस समितीकडून मिळणारें सहाय्य सरकीची सुधारणा करण्यापुरतेंच मर्यादित नव्हतें तर तें कपास बोंडाचा नाश करणारे किडे, कापसाच्या पिकाची वनस्पतिशास्त्रदृष्ट्या पाहणी आणि रायचूर जिल्ह्यांतील एका भागांत निर्भेळ सरकी शेतकऱ्यांना देणें या सर्व बाबतींतहि उपयोगीं पडलें.

जगाच्या युद्धोत्तर व्यवस्थेंत अमेरिकेचें स्थान

"फॉरच्युन" ह्या एका अमेरिकन मासिकानें, युद्धसमाप्तीनंतरच्या जागतिक व्यवस्थेबाबत जनतेचें मत मागविलें, त्याचा निष्कर्ष असा कीं, अमेरिकन लोकांना ब्रिटनशीं एकत्र होण्याची इच्छा नाहीं, परंतु ब्रिटिश साम्राज्याबरोबर अमेरिकेचा खुला व्यापार चालावा असें त्यांस वाटतें. तहाच्या वाटाघाटींत अमेरिकेचें मतच प्रभावी ठरावें, अशी चारपंचमांश अमेरिकन नागरिकांची प्रबळ इच्छा आहे, तर निम्म्या लोकांस त्या संबंधांत शंका वाटत नाहीं. जगावर देखरेख ठेवण्यास जागतिक सहकार्याचे बाबतींत अमेरिका इंग्लंडला भागीदार घेण्यास तयार आहे.

हिंदी उसाच्या पिकाचा अंदाज (१९४१–४२)

प्रांत अगर संस्थान		क्षेत्र (एकर).	
		(१९४१–४२)	(१९४०–४१)
संयुक्त प्रांत	...	१,७४५,०००	२,५५५,०००
पंजाब	...	४५६,०००	५४९,०००
बिहार	...	३८४,०००	५०८,०००
बंगाल	...	३१४,०००	३३१,०००
मुंबई	...	१५६,०००	१६७,०००
मद्रास	...	११२,०००	१६२,०००
सरहद्द प्रांत	...	८५,०००	९६,०००
आसाम	...	४०,०००	४१,०००
ओरिसा	...	३२,०००	३५,०००
मध्यप्रांत	...	३२,०००	३३,०००
सिंध	...	९,०००	९,०००
दिल्ली	...	२,०००	३,०००
म्हैसूर	...	४६,०००	५३,०००
हैद्राबाद	...	४१,०००	४५,०००
भोपाळ	...	९,०००	८,०००
बडोदें	...	३,०००	३,०००
एकूण		३,४६६,०००	४,५९८,०००

इंडस्ट्रिअल इनव्हेस्टमेंट ट्रस्ट लि.

वरील कंपनीनें आपले पैसे संपूर्णतः रोख्यांतच गुंतविलेले आहेत, त्यांची वर्गवारी खालीं दिली आहे:—

	%
रुपयांतील रोखे	८६·२७
स्टर्लिंग रोखे	१३·७३
	१००·००

रोख्यांची त्यांच्या प्रकाराप्रमाणें वर्गवारी खालील प्रमाणें

	%
सरकारी रोखे व डिबेंचर्स	११·९४
प्रेफरन्स भाग	२६·४६
ऑर्डिनरी शेअर व स्टॉक	६१·६०
	१००·००

१९४१ सालीं कंपनीला रोख्यांवर कर वजा जातां १८,६६९ रुपये व्याज मिळालें व भागांवरील डिव्हिडंडचे कर वजा जातां २,३२,१०० रुपये मिळाले. व्यवस्थेचा खर्च ९,९३३ रुपये आला. डायरेक्टरांस १२॥ हजार रुपये फी मिळाली. निव्वळ नफा २,२६,३२१ रुपये उरला. रिझर्व्ह फंडांत २५ हजार रुपये टाकून प्राप्तीवरील कराच्या तरतुदीसाठीं २० हजार रुपये बाजूस काढून ठेवले. भागीदारांस ४% करमाफ डिव्हिडंड मिळालें. सर किकाभाई प्रेमचंद हे ट्रस्टचे अध्यक्ष असून मेसर्स प्रेमचंद रॉयचंद ॲन्ड सन्सकडे मॅनेजिंग एजन्सी आहे.

स्फुट-विचार

स्वदेशी साखरेविषयीं प्रश्न

इतर मालाबरोबर हिंदी साखरेच्याहि किंमती वाढल्या आहेत आणि त्या ह्याच्यापुढें आणखी अधिक वर जाण्याचा संभव आहे. एकदोन वर्षांमागें स्वदेशी साखरेचा पुरवठा इतका वाढला होता कीं त्यांतला कांहीं भाग ब्रिटिश सरकारानें विकत घेण्यासंबंधीं चर्चा झाली होती. आतां परिस्थिति बदलली असून साखरेस भाव बरा येत आहे. तथापि, ह्या मालाच्या किंमतीचे संबंधांत नियमनाची कांहीं तरी तजवीज करणें प्राप्त आहे. प्रसिद्ध झालेल्या माहितीवरून असें दिसतें कीं गेल्या महिन्याच्या २० तारखेस दिल्ली येथें हिंदुस्थान सरकार आणि साखरेचे कारखानदार ह्यांच्या प्रतिनिधींमध्यें चर्चा झाली आणि साखरेचा पुरवठा व किंमती ह्यांचे संबंधांत स्वीकारावयाच्या धोरणाचा विचार झाला. ह्या चर्चेस अनुलक्षून शुगर मिल्स असोसिएशनच्या चिटनविसांनीं विशिष्ट माहिती नुकतीच प्रसिद्ध केली आहे तिच्यावरून दिल्ली येथें झालेल्या चर्चेच्या स्वरूपावर प्रकाश पडतो. साखरेच्या सर्व कारखान्यांचा तयार माल ठराविक किंमतीनें विकत घेण्याचा सरकारचा विचार आहे आणि ह्या योजनेविषयींची आपली नापसंती इंडियन शुगर मिल्स असोसिएशननें तार पाठवून हिंदुस्थान सरकारास कळवली आहे. ही योजना अव्यवहार्य असून गव्हाचे बाबतींत सरकारी नियंत्रण नुकतेंच अयशस्वी ठरलें त्याप्रमाणेंच ह्याहि संबंधांत अनुभव येण्याचा संभव आहे असें असोसिएशनचें म्हणणें आहे. हिंदुस्थानाबाहेर स्वदेशी साखर पाठवणेंहि अव्यवहार्य आहे आणि ही गोष्ट सरकारच्या व्यापारमंत्र्यांस अवगत आहे असा तिचा मुद्दा आहे. हिंदी साखरेचा धंदा आणि जनता ह्यांचे हिताचे दृष्टीनें स्वदेशी साखर बाहेर पाठवली जाणार नाहीं असें आश्वासन सरकारानें द्यावें अशीहि तिची मागणी आहे. कांहीं कारखानदार आपली साखर विशिष्ट भावानें निर्गतीसाठी विकण्यास तयार असल्याच्या बातमीस उद्देशून असोसिएशन म्हणते कीं हा भाव नुकसानकारक आहे आणि होणारा तोटा सर्व कारखान्यांवर वांटून देण्याची नियोजित कल्पना अन्यायकारक आहे असेंहि तिनें म्हटलें आहे. देशी साखरेचा पुरवठा आणि तिच्या किंमती ह्यांचेविषयीं कांहीं तरी समाधानकारक योजना अंमलांत आणणें अगत्याचें आहे ह्यासंबंधानें सामान्यतः मतभेद होईल असें वाटत नाहीं. अशी योजना मध्यवर्ती सरकारच्या विचारानें आणि सर्व हितसंबंध लक्षांत घेतले जाऊनच आखण्यांत आली पाहिजे ही गोष्ट निर्विवाद आहे. खाण्याच्या इतर जिनसांस जो नियम लागू केला जाईल त्यास अनुसरूनच ही व्यवस्था होणें अपरिहार्य आहे.

स्वदेशी साखर आणि संरक्षण

स्वदेशी साखरेस आयात जकातींचें देण्यांत आलेलें संरक्षण आणखी पांच वर्षें मूळच्या कल्पनेप्रमाणें चालू रहावयाचें आहे. दहा वर्षांमागें संरक्षण जकातीस प्रारंभ झाला तेव्हां सात वर्षांनीं पुन्हां चौकशी करून तें जरूरीपेक्षा अधिक आहे किंवा काय ह्याचा निर्णय केला जावा असें ठरलें होतें. त्याप्रमाणें एकदा चौकशी होऊन फिरूनहि व्हावयाची चौकशी युद्धपरिस्थितीमुळें पुढें ढकलण्यांत आली. मध्यंतरी स्वदेशी साखरेच्या उत्पादनावर पट्टी बसवण्यांत आली आणि तींत वाढहि केली गेली. ह्या पट्टीच्या प्रमाणांत संरक्षण कमी झालेलें आहे हें उघड आहे. आतां स्वदेशी साखरेचें संरक्षण समूळ काढून टाकण्यांत यावें अशा आशयाची सूचना अंतर्भूत असलेलें कायद्याचें एक बिल बिनसरकारी सभासदांचे मार्फत मध्यवर्ती असेंब्लीपुढें मांडण्यांत आलें असून लोकांचे अभिप्राय त्यावर काय आहेत हें अजमावण्यासाठीं तें प्रसिद्ध होण्याचें ठरलें आहे. ह्या प्रसिद्धीकरणास मान्यता देतांना सरकारचे व्यापारमंत्री सर रामस्वामी मुदलिआर ह्यांनीं निरनिराळ्या हितसंबंधी लोकांचीं मतें प्रकट होण्याचें महत्त्व कबूल केलें. परंतु स्वदेशी साखरेच्या धंद्यास आज मिळत असलेलें संरक्षण चालू रहावें असें मत प्रांतिक सरकारांनीं व्यक्त केलें असल्याचें त्यांनीं सांगितलें. ह्या एकमतानें प्रकट झालेल्या प्रांतिक सरकारांच्या अभिप्रायाविरुद्ध जाण्यांत असलेला धोका व्यापारमंत्र्यांनीं असेंब्लीच्या सभासदांचे नजरेस आणला.

म्हैसूर सिल्क फिलेचर्स लि०

(वार्षिक सभा : १२-४-४१)

वरील कंपनीस जुलै १९४१ ते डिसेंबर १९४१ अखेर घसारा काढून व मॅनेजिंग एजन्सीच्या कमिशनची तरतूद करून, २७,८७८ रुपये नफा झाला. त्यांतून ४,४६७ रुपये प्राथमिक खर्च पूर्णपणें काढून टाकण्याकडे खर्च करून, १,५८१ रुपये डोकरेजखातीं लिहून व ३,५०० रुपये करासाठीं राखून ठेवून १८,३३० रुपये उरतात, त्यांत गेल्या वर्षांचा शिलकी नफा मिळविला म्हणजे २०,८०३ रुपये वाटणीसाठीं रहातात. भागीदारांस प्रत्येक १० रुपयांच्या भागास ८ आणे करमाफ डिव्हिडंड देण्याकडे १९,९२० रुपयांचा विनियोग करावा व ८८३ रुपये पुढील हिशेबांत ओढावे, अशी डायरेक्टरांची शिफारस आहे. म्हैसूर येथील सरकारी सिल्क विव्हिंग फॅक्टरींतील ३ एकर, १० गुंठे जागा म्हैसूर सरकारनें कंपनीस दिली आहे, तेथें फिलेचर्सची इमारत बांधण्याचें काम चालू आहे. टी. नरसिपूर येथील सर्व १३८ बेसिन्स चालू होण्यास कामगार वर्ग शिकून तयार व्हावयास पाहिजे, तो लवकर होत आहे. म्हैसूर येथील ४८ बेसिन्स चालू आहेत; आणखी ४८ बेसिन्स लवकरच तयार होतील. कुदूर येथील कारखान्याचें कामहि सत्वर चालू होईल. गेल्या सहा महिन्यांत कंपनीनें २३ लक्ष रुपयांच्या मालाचा खप केला. कंपनीचें रेशमी कापड पॅराशूटच्या कामीं वापरण्यांत येत आहे. कंपनीचें वसूल भांडवल ३,८९,२०७ रुपये आहे. नाईक आणि कंपनीकडे म्हैसूर सिल्क फिलेचर्सची मॅनेजिंग एजन्सी आहे. श्री. नारायणराव जी. नाईक हे मॅनेजिंग एजन्सीचे प्रमुख भागीदार आहेत.

जर्मन कामगार आजारी केव्हां म्हणावे ?

आयोडाइन, ॲस्पिरिन इत्यादि औषधें रोग्यांस न देण्याविषयीं सूचना जर्मन डॉक्टरांस देण्यांत आली आहे. कामगार काम करण्यास नालायक ठरविण्यापूर्वी त्याची कसून तपासणी करून, अगदीं विशेष प्रसंगींच त्यांस तसा दाखला द्यावा, अशीहि त्यांस सूचना देण्यांत आली आहे. १००·५° फॅ. पेक्षां ताप ज्यास्त नसेल, तर कामगारानीं काम केलेंच पाहिजे असा दंडक आहे. डॉक्टर व औषधें ह्यांची वाण आणि कामाचे दिवस बुडूं न देण्याचा प्रयत्न ह्याचे मुळाशीं आहे.

हिंदुस्थान सरकारचें कस्टम्सचें उत्पन्न

१९४०-४१ मध्यें हिंदुस्थान सरकारास कस्टम्सचे सुमारें ४० कोटि रुपये उत्पन्न मिळालें व त्यासाठीं ८३ लक्ष रुपये खर्च आला. १९३९-४० च्या मानानें कस्टम्सचें उत्पन्न ९ कोटि रुपये कमी झालें. एकट्या साखरेमुळेंच ४ कोटि रुपये कमी मिळाले. रेशीम व रसायनें ह्यांची आयात वाढल्यामुळें त्यांचें कस्टम्सचें उत्पन्न वाढलें. खालील तक्त्यांत पांच वर्षांचे आकडे दिले आहेत:—

वर्ष	ठोक उत्पन्न	रिफंड वगैरे	खर्च
	रु.	रु.	रु.
१९३६-३७	५५,५०,८२,८१९	१,९३,३१,४९१	१,४२,३१,१५३
१९३७-३८	४७,४२,०४,११७	१,५२,६५,५६०	१,०९,२०,३७१
१९३८-३९	४४,५१,४८,०४०	१,४९,९४,६१५	१,१९,५६,००५
१९३९-४०	५०,४३,११,४५३	१,९९,९६,५१३	९२,८१,८२४
१९४०-४१	४१,३७,४८,६६९	१,७६,९६,४९०	८२,५२,११५

बकिंगहॅम ॲण्ड कर्नाटक कं. लि.

वरील कंपनीस १९४१ सालीं १,२६,३८,६९२ रुपये ठोक नफा झाला, १९४० सालीं ५४,१८,६०५ रुपये नफा झाला होता. म्हणजे नफ्यांत १३३% वाढ झाली. नफ्याचा आकडा वाढला तरी नफा वाटणीस येणारा आकडा पूर्वीइतकाच आहे. कराची तरतूद म्हणून ७४ लक्ष रुपये बाजूस काढून ठेवावे लागले आहेत. १९४० चा तत्सम आकडा १९½ लक्ष रुपये आहे. कच्च्या व मालाच्या किंमतीमधील चढ-उताराची तरतूद म्हणून ६½ लक्ष रुपयांचा फंड बाजूस काढून ठेवण्यांत आला आहे, हें १९४१ च्या ताळेबंदाचें वैशिष्ट्य आहे. निवळ नफा २०,६३,६४२ दाखविण्यांत आला आहे. कंपनीचा रिझर्व्ह फंड १ कोटि, ३१ लक्ष रुपयांचा झाला आहे.

बॉंबे को. क्वार्टर्ली

वरील त्रैमासिकाचा मार्च, १९४२ चा अंक नुकताच प्रसिद्ध झाला. अंकाचे प्रारंभीं श्री. आर. जी. सरय्या ह्यांचा हिंदी आखुड धाग्याच्या कपाशीसंबंधींचा महत्त्वाचा लेख देण्यांत आला आहे. सुप्रसिद्ध सहकारी कार्यकर्ते, कै. दिवाण बहादुर मळजी ह्यांच्या कार्याचें वर्णन करणारे लेख नंतर दिलेले आहेत. मुंबई येथें भरलेल्या हिंदी आर्थिक परिषदेंत सहकारी प्रश्नांची चर्चा झाली, त्याची माहिती प्रो. काळे ह्यांनीं आपल्या लेखांत दिली आहे. म्हैसूर को. लॅंड मॉर्गेज बॅंकेची माहिती, मद्रास प्रांतांतील सहकारी कोठारें व शेतमालाचा उठाव, वगैरे विषयांवरील लेखहि अंकांत आले असून नेहमींचीं सदरेंहि त्यांत आहेत. उपयुक्त माहितीनें व लेखांनीं अंक उपयुक्त झाला आहे.

पॅराशूटचें कापड

काश्मीर संस्थानांतील रेशमाच्या गिरण्यांत दरमहा १५ हजार वार पॅराशूटचें कापड तयार करण्याची तयारी झाली आहे.

निवडक बाजारभाव

सोनें तोळ्यास	...	...	...	५१-१२
चांदी १०० तोळ्यांस	...	...	...	८६-४

दि बॅंक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

आधिकृत भांडवल	... ... रु.	२,००,००,०००
वसूल झालेलें भांडवल	... ... रु.	१,००,००,०००
रिझर्व्ह फंड	... ... रु.	१,१८,००,०००

मुख्य कचेरी : ओरिएण्टल बिल्डिंग्ज, मुंबई.

मुंबईमधील शाखा : बुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काळबादेवी आणि मलबार हिल.

इतर शाखा : अहमदाबाद (भद्र, मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एलिस ब्रिज शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अंधेरी (मुंबई शेजारीं), बांद्रे (मुंबई शेजारीं), कलकत्ता (क्लाइव्ह स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बडा बझार), कलकत्ता (चौरंगी स्क्वेअर), जमशेदपूर, कराची, नागपूर (किंग्जवे), नागपूर (इतवारी बझार), पुणें, पुणें शहर, राजकोट, सुरत.

लंडन एजन्ट्स : वेस्टमिन्स्टर बॅंक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स : सर चुनीलाल व्ही. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अध्यक्ष), श्री. अंबालाल साराभाई, सर जोसेफ के. नाइट, मि. ए. गेडिस, सर कावसजी जहांगिर, बॅरोनेट, के. सी. आय. ई., ओ. बी. ई., मि. दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स :

दररोजच्या रु. ३०० ते रु. १,००,००० रकमेच्या शिलकेवर ½% दरानें व्याज दिलें जातें. रु. १,००,००० वरील व्याज खास योजनेनें दिलें जातें. सहामाही अखेर व्याजाची किमान रकम ५ रु. पेक्षा कमी झाल्यास व्याज दिलें जात नाहीं. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग बॅंक ठेवी योग्य व्याजानें स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारें.

विल्स व सेटलमेंट्सप्रमाणें बॅंक एक्झिक्यूटर व ट्रस्टी म्हणून काम करते. सर्व तऱ्हेचें ट्रस्टीचें काम केलें जातें. नियम अर्ज करून मागवावेत.

बॅंकेसंबंधीं नेहमीचा सर्वसामान्य व्यवहार केला जातो.

एजंट:—टी. आर. लालवाणी.

दि बॅंक ऑफ महाराष्ट्र लि.

हेड ऑफिस : पुणें शहर.

स्थानिक शाखा : डेक्कन जिमखाना, पुणें ४.

मुंबआी शाखा : दलाल स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबआी.

अधिकृत भांडवल	: रु. १०,००,०००
विक्रीस काढलेलें भांडवल	: रु. ५,००,०००
खपलेलें भांडवल	: रु. ४,२५,८५०
वसूल झालेलें भांडवल	: रु. २,१२,९२५
एकूण खेळतें भांडवल	: रु. ३३,००,०००

डायरेक्टर्स

प्रो. वा. गो. काळे, अध्यक्ष

श्री. धों. कृ. साठे	श्री. मा. रा. जोशी
श्री. न. ग. पवार	श्री. श्री. गो. मराठे
श्री. त्र्यं. वि. रानडे	श्री. र. चिं. सोहोनी
श्री. वा. पुं. वर्दे	मि. फ. दो. पदमजी

बॅंकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात. शेअर व सरकारी रोखे यांची खरेदीविक्री कसोशीनें करून दिली जाते.

बॅंकेच्या शेअरवर १९४१ अखेर पुऱ्या होणाऱ्या वर्षी द. सा. द. शेंकडा ४ टक्के करमाफ डिव्हिडंड दिलें गेलें. बॅंकेची शेअरविक्री चालू आहे.

म. वि. गोखले

मॅनेजर.

सिलोन

सिलोनचें बेट पूर्वी कधींतरी हिंदुस्थानाचा एक भाग असलें पाहिजे, परंतु सध्यां तरी तेथील व हिंदुस्थानांतील झाडें, पशु, पक्षी ह्यांत इतकें अंतर दिसून येतें कीं, सिलोन हिंदुस्थानापासून अलग झालेल्यास फार काळ लोटला असला पाहिजे. सिलोनचें क्षेत्रफळ २५,३६५ चौरस मैल असून त्याची लोकसंख्या ५१ लक्ष आहे. सिलोन अगदी पूर्वी पोर्तुगीज लोकांच्या ताब्यांत होतें नंतर तें डचांच्या सत्तेखाली गेलें. १७९६ सालीं तेथें ब्रिटिश राज्य प्रस्थापित झालें. तेथें ब्रिटिश वजनें-मापें उपयोगांत आणलीं जातात व रुपयाचें चलन आहे.

सिलोनची दक्षिणोत्तर लांबी २६६ मैल असून त्याची सर्वांत मोठी रुंदी १४० मैल आहे. सिलोनचें क्षेत्रफळ आयर्लंडच्या तीन चतुर्थांशाइतकें येईल.

सिलोनमध्यें मोठी नदी अशी कोणतीच नाहीं. महावेली गंगा ही तेथील सर्वांत लांब नदी आहे. तिची लांबी १३४ मैल आहे. कँडीपर्यंत तिच्यांतून बोटी जाऊं शकतात. बाकीच्या नद्या डोंगरी स्वरुपाच्याच आहेत. कोलंबो ही सिलोनची राजधानी व प्रमुख बंदर आहे. चीन, ऑस्ट्रेलिया व कलकत्ता येथें जाणाऱ्या आगबोटी ह्या बंदरास लागतात. कँडी ही स्थानिक राज्यकर्त्यांची जुनी राजधानी होती. हें शहर कोलंबोपासून ७२ मैलांवर आहे. तेथील एका बुद्धधर्मीय देवळांत गौतमाचा दात राखून ठेवलेला आहे असा समज आहे. परंतु खऱ्या दाताचा पोर्तुगीजांनीं नाश करून टाकलेला आहे. सिंहली लोक बुद्धधर्मीय असून एकूण लोकसंख्येपैकीं ६५% लोक सिंहलीच आहेत. दक्षिण हिंदुस्थानांतील तामिळ लोकांची तेथील संख्या त्यांचे खालोखाल येते. ते मळयांतील मजुरीचें काम करतात. त्यांची संख्या एकूण लोकसंख्येच्या चतुर्थांशाइतकी येईल.

हिंदुस्थान व सिलोन देश रेल्वेनीं जोडण्याच्या योजना गेलीं ५० वर्षें आखण्यांत येत आहेत. रामेश्वरमचे अगदीं दक्षिणेकडील टोक म्हणजे धनुष्कोटीपर्यंत साउथ इंडियन रेल्वे गेलेली आहे. त्याचप्रमाणें, सिलोन गव्हर्मेंट रेल्वेचा फाटा मानारबेटापर्यंत आलेला आहे. ह्या दोन रेल्वेजमध्यें २१ मैलांचें अंतर आहे व तें नावेंतून तोडावें लागतें. त्याऐवजी तेथें रेल्वे बाधण्याच्या योजनेचा विचार अनेक वर्षें चालू आहे. १९१३ सालीं साउथ इंडियन रेल्वे कंपनीनें ह्यासंबंधांत चौकशी करवून असें ठरवलें कीं, ह्या २१ मैलांपैकीं, ७½ मैल लांबीचा रस्ता कोरड्या जागेवर करतां येईल, व बाकीचा रस्ता पाण्यावर कॉजवे घालून तयार करावा लागेल.

हिंदी रेल्वेजची खरेदी

हिंदी रेल्वेजनीं १९४०-४१ मध्यें, त्यापूर्वीच्या वर्षीपेक्षां १ कोटि १ लक्ष अधिक रुपयांचा हिन्दी बनावटीचा माल खरेदी केला. त्यांनीं आयात केलेल्या स्टोर्सची किंमत ७९ लाखांनीं कमी भरली. १९३९-४० मधील स्टोर्सची एकूण खरेदी १७ कोटि, ६७ लाखांची होती; १९४०-४१ मध्यें, ती १७ कोटि, ८९ लाखांची झाली. १९४०-४१ मध्यें हिंदी बनावटीच्या मालाच्या खरेदीचें एकूण खरेदीशीं प्रमाण ६८.५% पडलें; १९३९-४० मध्यें तें ६३.६% होतें. सरकारी व्यवस्थेखालील रेल्वेजनीं १९४०-४१ मध्यें ७ कोटि, ४८ लक्ष रुपयांची खरेदी केली व कंपन्यांचे व्यवस्थेखालील रेल्वेजची खरेदी ४ कोटि, ७७ लक्ष रुपयांची झाली.

मुंबई इलाख्यांतील सहकारी चळवळीच्या केंद्रस्थानीं असलेली

शेतकऱ्यांची प्रांतिक बँक

म्हणजेच

बॉम्बे प्रॉव्हिन्शियल् को-ऑपरेटिव् बँक, लिमिटेड.

(सहकारी कायद्यान्वयें नोंदलेली)

स्थापना १९११.

मुख्य कचेरी-सर विठ्ठलदास ठाकरसी मेमोरिअल बिल्डिंग ९, बेक हाउस लेन, कोट मुंबई.

शाखा

१ बारामती (जि. पुणें)	१८ अकलूज (जि. सोलापूर)
२ सातारा („ सातारा)	१९ विरमगांव („ अहमदाबाद)
३ इस्लामपूर („ „)	२० धुळें („ प. खानदेश)
४ कऱ्हाड („ „)	२१ दोंडाईचें („ „)
५ तासगांव („ „)	२२ शिरपूर („ „)
६ किर्लोस्करवाडी („ „)	२३ शहादें („ „)
७ शिराळें („ „)	२४ नंदुरबार („ „)
८ कोरेगांव („ „)	२५ साक्री („ „)
९ वांई („ „)	२६ शिंदखेडें („ „)
१० अहमदनगर („ अहमदनगर)	२७ तळोदें („ „)
११ शेवगांव („ „)	२८ मालेगांव („ नाशिक)
१२ कोपरगांव („ „)	२९ सटाणा („ „)
१३ बेलापूर („ „)	३० कळवण („ „)
१४ राहुरी („ „)	३१ लासलगांव („ „)
१५ भिवंडी („ ठाणें)	३२ नांदगांव („ „)
१६ पालघर („ „)	३३ दोहद („ पंचमहाल)
१७ कल्याण („ „)	३४ कालोल („ „)

या बँकेंत मुदतीच्या, चालू व सेव्हिंग बँक ठेवी स्वीकारल्या जातात

आणि

इलाख्यांतील बहुतेक सर्व प्रमुख ठिकाणीं हुंडीचा व्यवहार केला जातो.

या बँकेंत येणारा पैसा, शेतकरी व इतर अल्प उत्पन्नाचे लोक, यांच्या प्रत्यक्षपणें उपयोगी पडतो.

पूर्ण माहितीकरितां हेडऑफिस अगर शाखा-कचेऱ्यांस लिहा.

व्ही. एल्. मेहता,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

महायुद्ध दाराशीं आलें
परदेशी औषधें
दुर्मिळ व महाग झालीं

पण

भिण्याचें कारण नाहीं !!!

— कारण —

आयुर्वेद रसशाळा पुणें लि०

या देशी औषधाच्या प्रसिद्ध कारखान्यानें
तयार केलेलीं

- रक्तवर्धक,
- उपनाह,
- बालजीवन,
- कॅल्सीप्राल

इत्यादि पेटंट, स्टँडर्ड व लोकप्रिय औषधें खात्री पटल्यामुळें

★ डॉक्टर्सहि वापरूं लागले आहेत. ★

दरसाल बिनचूक नफा वाटणाऱ्या ह्या कंपनीचे
शेअर्स व औषधें मागवा.

आयुर्वेद रसशाळा पुणें लि०

मुख्य दुकान गणपति चौक, लक्ष्मीरोड, पुणें २.

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents

Fergusson College Road, Poona No. 4

(1) We stock and supply Educational books, General books & Library books.

(2) We supply Government of Bombay and Government of India publications.

(3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.

(4) We procure any book published anywhere and supply it at publisher's price.

अर्थशास्त्र

लेखकः—प्रो. वा. गो. काळे व प्रो. द. गो. कर्वे

पृष्ठसंख्या सुमारें १००; किंमत २ रुपये

या ग्रंथांत अर्थशास्त्राच्या सर्वसामान्य सिद्धांतांचें विवेचन केलें आहे.

कॉमनवेल्थचा वैभवशाली विस्तार

★ २७ हजारांचेवर पॉलिसी–होल्डर्स

★ एकूण चालू विमे २ कोटीचेवर

★ दोन हजारांहून अधिक कार्यकर्ते निरनिराळ्या प्रांतांत कॉमनवेल्थसाठी उत्साहानें काम करीत आहेत.

हेड ऑफिस बिल्डिंग

कॉमनवेल्थ ॲशुअरन्स कंपनी लि.

चेअरमन

* रा. ब. एम्. एन्. मेथा, C. I. E., M. B. E.

ॲक्टिंग ऑफिस सुपरिन्टेंडेंट * एम्. एन्. भागवत, B. A.

'कॉमनवेल्थ' ची पॉलिसी घेऊन जीवन निश्चिंत व सुखी करा.

हें पत्र पुणें, पेठ मांबुर्डा घ. नं. ९१५।१ आर्यभूषण छापखान्यांत रा. विठ्ठल हरि बर्वे, यांनीं छापिलें व रा. श्रीपाद वामन काळे, बी. ए., यांनीं 'दुर्गाविलास,' भांबुर्डा, घ. नं. ९२७।११, पुणें शहर, येथें प्रसिद्ध केलें.